

nepe nogen Sinde. Jeg har Følelsen af, at vi Rigsdagsmænd — og jeg tænker da særlig paa Venstremændene — trænge til at fordybe os i den historiske Udvikling, som har ført os ind i de vanskelige sociale Forhold, vi leve under. Jeg mærker paa mig selv og paa mine ærede Kolleger, at vi mangle en virkelig sammenhængende Forstaaelse af den Udvikling, der har ført os hertil og skabt os de Vanskeligheder, vi kæmpe med.

Hovedvanskeligheden kan man sige med faa Ord er den, at den storindustrielle Udvikling har endevendt det gamle trygge, fredelige Samfund og skabt et nyt, hvori en gabende Kløft stiller et lille Mindretal, der ophober Rigdomme og behersker Produktionen — behersker den tit med Brutalitæt — og saa et stort Flertal, som kæmper en haardnakket og frugtesløs Kamp for den økonomiske Eksistens. Den største Fare er, at Usikkerhed, Utryghed stadig svæver over Hovedet i Form af Arbejdsløshed. Paa begge Sider af denne Kløft danner sig nu disse mægtige Organisationer, Verden aldrig har set Mage til før. De leve i permanent Krig med hinanden. Det er jo Haardknuden i vor Stilling. Det er en Krig, hvori der maaske findes lige saa skønne Eksempler paa Trofasthed, Udholdenhed, Selvhengivelse fra de smaas Side som i de egentlige Krige med de væbnede Hære, maaske ogsaa undertiden lige saa store Eksempler paa Haardhed og Brutalitæt som i de egentlige Krige. Men Krig er det og en kostbar Krig. Og jeg har Følelsen af, at det vil blive en Hovedopgave for Nutidens — jeg kan føje til: for Fremtidens — Statsmænd at skabe Fred, Ende paa denne Krig paa et retfærdigt Grundlag. Det kunne vi nemlig let blive enige om, — men jeg vil gerne have Lejlighed til at sige det, fordi jeg synes tit, man overser det —, at det gaar ikke an, at den Krigstilstand i al Fremtid fortsættes. Det gaar ikke an rent økonomisk set. Det er uhyre Værdier, der gaa til Spilde der som i enhver anden Krig. Der er ingen egentlig Forskel paa de sociale Krige og andre Krige, hvad det sociale Værditab angaar. Men endnu mindre gaar det an, naar man ser det fra et humanitetisk Standpunkt. Skulde vi opleve, at Slægt efter Slægt opdrages og opfores under en Tilstand, hvori al indre Energi samles om det ene i Verden at ruste sig til Krig, haard social Krig, skulde dette gentage sig Slægtled efter Slægtled gennem Barndom, Ungdom og Alderdom, saa at Menneskets hele Følelses- og Tankeliv

koncentrerer sig om dette ene at udvide sit sociale Magtomraade, saa vil deraf resultere aldeles sikkert en national Opløsning, idet man søger sit Forbund udadtil mod Fjender indadtil. Men der vil resultere mere deraf. Der vil resultere et Barbari i Tankegang, præget af Haardhed og Egoisme, som kan blive en Grav for den humane broderlige Dannelse, som vi haabe paa, idet al Tankegang og al Kraft er henvendt paa dette ene at ruste sig. Det vil give ganske det samme Udslag i Slægtens indre Liv og Præg som stedsevarende Krigstilstand udadtil i gammel Betydning, mellem de væbnede Hære. I Løsningen af den Opgave er jeg sikker paa — men det er kun dunkelt, man kan tale derom, fordi det knap forstaaes endnu, fordi det er i sin Vorden — ligger, som jeg sagde før, Fremtidens Statsmandskunst. Vi maa forstaa, at Udviklingen ikke er Tilfældighed. Vi maa forstaa, at det er en historisk Udvikling, som har ført os hertil. Men vi maa ogsaa tro, at Udviklingen i Menneskesamfundet er ikke helt underlagt Nødvendighedens Love som i Naturens Verden. Tro vi ikke det, er der ingen Løsning. Vi maa tro, at Mennesket kan sætte en Indsats ind af klare Tanker, af Hjertelag og Samvittighed, som kan vende Bladet i denne krigeriske Verden og skabe Fred og Vilkaar for den humane Dannelses Trivsel og Udvikling.

Det var den almindelige Betragtning, jeg vilde anstille. Om de specielle Ting kan jeg fatte mig meget kort, der er talt saa godt om dem. Jeg sagde før, at de sociale Opgavers Løsning var forsømt i Kamptider, og det er jo unægteligt. Men dermed vil jeg ingenlunde underkende de Bestræbelser, som ere gjorte i Begyndelsen af 90erne med Alderdomsforsørgelsesloven og Sygekasseloven og i Slutningen af 90erne med Ulykkesforsikringsloven og Landarbejderloven og mere. Det var ærlige og velmente Forsøg, og de have været til megen Støtte for svagelige, syge og gamle og lindret mange udslidte Arbejders Alderdom, trods deres Mangler. Men til Bunden gik de dog ikke. Om Sygekasseloven kan jeg særlig tale, fordi jeg har haft en Del at gøre med den i min egen Egn. Vi have ikke naaet at faa de egentlig fattige med, og det er dog maaske den bedste af disse Love. Landarbejderne ere, saa vidt jeg kan skønne, endnu den Dag i Dag uden for de anerkendte Sygekasser. Efter den sidste Beretning, Sygekasseinspektøren har afgivet om Antallet af de forskellige Klasser i Sygekasserne, var der